

TEULES PINTADES A CAS CATALÀ, UNA NOVA TROBALLA DOCUMENTADA A INCA

Bernat J. Mateu-Morro¹, Catalina Mayol Salas²

1. Historiador de l'art.
bj.mateumorro@gmail.com
2. Historiadora de l'art.
cmayolsalas@gmail.com

Paraules clau: patrimoni cultural, patrimoni etnològic, teules pintades, Cas Català.

Resum. *L'arquitectura popular fou la dominant en el nucli d'Inca fins entrat el segle XX. Malgrat tot, aquest tipus de construccions han estat substituïdes per altres de més modernes. Tot i així, encara ens resten importants exemples populars, alguns dels quals han tret a la llum teules pintades desconegudes fins aleshores.*

L'objectiu d'aquesta comunicació és documentar, posar en valor i donar a conèixer les teules pintades a Inca. El present treball ve motivat principalment a partir d'una nova troballa de teules a Cas Català, la segona en el nucli urbà i la tercera del municipi.

Keywords: Cultural Heritage, Ethnological Heritage, Painted Tiles, Cas Català.

Abstract. *Popular architecture was dominant in the Inca's core until the beginning of the 20th century. However, this type of construction has been replaced by more modern ones. Even so, we still have important popular examples, some of which have brought to light previously unknown painted tiles.*

The aim of this communication is to document, highlight and publicize painted roof tiles in Inca. The present work is mainly motivated by a new find of tiles in Cas Català, the second one in the urban center and the third one, in the municipality.

1. PRESENTACIÓ

El treball que presentam en aquesta comunicació centra el seu objecte d'estudi en les teules pintades conservades en el terme municipal d'Inca. La seva realització ve motivada per una nova troballa fortuïta de teules pintades apareguda recentment a Inca, a Cas Català.

L'objectiu principal de tot plegat és recollir la descoberta produïda i poder documentar les noves teules aparegudes, les quals no estan recollides per la bibliografia ni els estudis apareguts fins al moment. Alhora s'espera que el cas analitzat ens permeti elaborar una reflexió entorn de la consideració, la protecció i la gestió d'aquests elements patrimonials.

2. INTRODUCCIÓ

Abans d'endinsar-nos en la presentació i l'anàlisi del cas inquer, hem considerat oportú deixar, a tall d'introducció, unes breus línies generals sobre les teules pintades a Mallorca.

Les teules pintades són una expressió pictòrica de caràcter popular, arrelada i documentada des de l'època medieval. Aquesta pràctica de tipus plàstic neix durant el segle XVI, es consolida i difon especialment fins al segle XVIII, i experimenta un retrocés fins a caure en desús al llarg del segle XIX.¹

Aquestes manifestacions abunden sobretot als territoris de l'antiga Corona d'Aragó: en especial a Catalunya, el País Valencià i Mallorca. Així mateix, en localitzam alguns exemples a zones de Castella-la Manxa i, fins i tot, n'hi ha alguns testimonis puntuals a Xile. A més a més, es poden localitzar manifestacions emparentades amb les teules pintades a diversos territoris de la península Ibèrica (Aragó, La Rioja, País Basc) i també a Brasil.

Les teules pintades són una tipologia d'element arquitectònic que, utilitzat en el seu vessant decoratiu, el podem trobar ubicat a tota classe de construccions, excepte als edificis utilitaris com colomers o cellers, on és menys freqüent que hi apareguin. La seva localització a habitatges populars, esglésies, casals, possessions de poble... suggereix que aquestes manifestacions es trobaven associades al món agrícola i ramader.²

1 Sastre Morro, M. i Mateu-Morro, B. J. 2015; p. 197.

2 Matheu Vaquer, C. I. 2013; p. 14.

Poc es treu en clar en relació amb la funcionalitat d'aquestes. Sabem que s'ubicaven al voladís de la façana i de manera més puntual a les canals d'aigua, on els motius pictòrics de les teules eren visibles des del carrer. El que més ha despertat, per part dels historiadors, la curiositat i l'interès respecte d'aquestes peces ha estat la funció que complien, tema sobre el qual han aparegut fins als nostres dies tres teories interpretatives que han intentat donar resposta al sentit i la importància que tendrien les teules pintades.

Per a la primera de les teories, les teules acomplien una funció únicament ornamental. Una segona teoria explica que les teules pintades tenen un caràcter festiu i que la seva elaboració coincideix amb una celebració que es devia dur a terme per celebrar la finalització de la construcció de l'edifici en qüestió, en el qual es trobaven ubicades. Les teules pintades serien en aquest cas una obra col·lectiva creada a partir de la participació dels diferents membres de la família propietària de l'edifici.

Hi ha una tercera teoria que va més enllà i planteja que per la seva ubicació, i pels motius i la iconografia que incorporen (creus, estrelles o altres elements religiosos), les teules pintades podrien haver acomplert una funció religiosa i protectora per a l'edifici i per als seus habitants. Si bé val a dir que com més tardanes són les produccions més perden el significat protector en el seu simbolisme i es tornen més decoratives, cal tenir present que la teulada (i, per tant, també la teula) és un element arquitectònic que s'ha vinculat amb els ritus de construcció i que actua com a punt de confluència entre dos "mons".³

Malgrat l'existència de les tres teories esmentades, no s'han de considerar aquestes com a excloents les unes de les altres, sinó més aviat entendre de manera encertada que les tres són vàlides i complementàries, ja que res del que aporta una és invalidat per les altres.

Pel que fa a la seva elaboració, les teules pintades sempre presenten la mateixa tècnica i els mateixos materials, atès que responen a una economia de mitjans. Es tracta d'unes peces manufacturades d'argila cuita, també conegudes com a teula àrab, que tenen forma de canal amb un extrem més ample que l'altre. A l'edifici es disposen en franges superposades a la volada.

Les teules es pintaven un cop que havien sortit del forn, aprofitant la calor per afegir-hi el pigment per tal que aquest s'hi quedàs fixat més ràpidament i d'una forma més efectiva. Abans d'aplicar el color les teules es cobrien amb una capa de calç, que ocupava la meitat de la teula o bé fins a dues terceres parts d'aquesta, la qual ajuda a fixar encara més el pigment. Els materials més habi-

3 Matheu Vaquer, C. I. 2013; p. 24-25.

tuals usats per donar color a les teules eren magra, que li aporta el característic color vermellós, i carbó picat per al color negre.⁴ De manera més excepcional poden aparèixer detalls en ocre, verd o blau. La pintura s'ubicava a la part cònca de la teula (teules de volada) o a la part convexa (teules de canal o d'aigua).

Sobre les representacions que poden aparèixer a les teules pintades, aquestes són molt variades, i les presentam en diferents grups:⁵ a) Inscripcions: cronològiques, antroponímiques, religioses, refranys, etc. b) Motius i temes religiosos: la creu és el més representat, també trobam cors, sants o àngels. c) Vaixells: és una representació habitual, fins i tot en zones no costaneres. d) Motius zoomorfs: s'hi representen un gran nombre d'animals. e) Motius fantàstics: dimonis, monstres i altres personatges de llegenda. f) Motius antropomorfs: figures masculines i femenines de cos sencer o sols les cares, apareixen amb vestimentes tradicionals i reconeixibles, i a vegades realitzant escenes de vida quotidiana. g) Motius astrals: el sol, la lluna i les estrelles. h) Motius vegetals. i) Motius geomètrics: són una de les representacions més freqüents. Observam, per tant, com els temes representats estan, sens dubte, lligats a la cultura popular de l'illa.

Pel que fa a la seva autoria, es creu que en el cas de les teules pintades solia ser el propietari, i en alguns casos el mestre d'obres o un semiespecialista, qui s'encarregava d'elaborar-les, sovint hi participaven els infants de la casa o altres membres de la família, com a acte festiu. Sobre els estils pictòrics, un estudi recent indica que a l'illa de Mallorca les volades més antigues presenten un disseny més uniforme i pertanyen a una sola persona, mentre que les més recents presenten conjunts més desiguals en què es nota la mà de diversos executors.⁶ El que sí que és present en tots els exemples recuperats és que les teules pintades mostren totes elles una mà grollera, prova que els seus autors no eren professionals del cap artístic o de la pintura.

El cas de Mallorca és d'especial interès perquè és l'única illa de les Balears on s'han localitzat teules pintades, i es tracta d'un territori que ofereix riques i diverses ornamentacions. A la zona nord és on hi ha més abundància d'aquestes manifestacions, destaquen els casos de la vall de Sóller, en els nuclis de Sóller, Fornalutx i Biniaraix. Però al llarg de l'illa es troben exemples de teules pintades, com és el cas d'Alaró, Andratx, Biniarroi, Bunyola, Campanet, Capdellà, Costitx, Deià, Escorca, Esporles, Inca, Jornets, Manacor, Mancor de la Vall, Marratxinet, Montuïri, Orient, Puigpunyent, Santa Eugènia, Sencelles, Sineu, Vilafranca...⁷

4 Bonnin Casellas, J. J. 2008; p. 39.

5 Sastre Morro, M. i Mateu-Morro, B. J. 2015; p. 197.

6 Matheu Vaquer, C. I. 2013; p. 30.

7 Matheu Vaquer, C. I. 2013; p. 15.

Durant les darreres dècades, els historiadors i les historiadores de l'art d'aquesta terra han manifestat una creixent preocupació sobre aquest patrimoni, atesa la seva desaparició: la renovació constant de teulades ha forçat l'eliminació d'algunes d'elles, d'altres han estat reubicades a altres habitatges i s'han descontextualitzat, fins i tot hi ha qui les retira expressament per repenjar-les a les parets interiors de les mateixes cases.

3. LES TEULES PINTADES A INCA

Si bé en la present comunicació abordam l'episodi de Cas Català, l'ubicam primer en el panorama general de les teules pintades a Inca, i elaboram en aquest sentit un breu estat de la qüestió al respecte, atenint-nos als casos conservats i als estudis dels quals disposam. En relació amb els conjunts de teules pintades localitzats a Inca, val a dir que aquests no apareixen documentats en la bibliografia clàssica. Per tant, per al seu estudi tan sols podem recórrer a fonts documentals de caràcter local aparegudes en una cronologia molt recent, en el marc de les Jornades d'Estudis Locals.

La primera referència apareix el 2012 de la mà del treball de F. Tugores,⁸ en què analitza el conjunt de teules pintades d'una casa particular, ubicada al carrer de Pollença. Es tracta d'un conjunt situat a l'àmbit rural i el primer documentat a Inca, format per un total de 55 teules ubicades *in situ*.

Un any després, el 2013, amb motiu de les obres d'ampliació del Teatre Principal es van enderrocar dues cases annexes a aquest edifici històric, i en una d'elles, la situada al carrer de Martí Metge, va aparèixer un conjunt de 36 teules pintades. A causa de les circumstàncies, es va dur a terme una intervenció d'urgència que va permetre la retirada de les teules abans que s'ensorràs l'edifici. Llavors la Fundació Teatre Principal, propietària de les teules, va arribar a un acord de gestió amb el Museu de Can Xoroi de Fornalutx pel qual aquestes peces es van cedir en dipòsit al Museu per espai de vint-i-cinc anys.

Fou el 2015 quan M. Sastre i B. Mateu⁹ van presentar un estudi en el qual recollien l'anàlisi de la troballa abans esmentada. Aquest treball era el primer que es realitzava d'un conjunt de teules ubicades dins el nucli urbà, i és fins al moment el més recent que hi ha sobre el tema en qüestió al municipi.

Arribats a aquest punt, un podria plantejar-se quin és el motiu pel qual a Inca disposam solament de dues obres que tinguin com a objecte d'estudi a les

8 Tugores Truyol, F. 2012.

9 Sastre Morro, M. i Mateu-Morro, B. J. 2015.

teules pintades. Aquest fet s'explica amb les escasses restes d'aquests exemples conservades al municipi. Com bé s'ha exposat abans, les teules pintades viuen a Mallorca (i per extensió a Inca) un període d'esplendor i consolidació fins al segle XVIII, moment en què comencen a experimentar una certa crisi i minva, especialment de la seva producció i rellevància. Per tant, no ens hem d'imaginar que el cas inquer fos en aquest sentit una excepció. Per això hem de tenir present quina era la fisonomia urbanística d'Inca cap a les acaballes del segle XVIII i els inicis del segle XIX, fins aleshores el nucli d'Inca era molt més petit que l'actual i estava conformat principalment per construccions de caràcter popular. Per aproximar-nos a aquesta idea es poden observar els plànols de la ciutat elaborats per Jeroni de Berard el 1790 i Sebastià Sans el 1808.

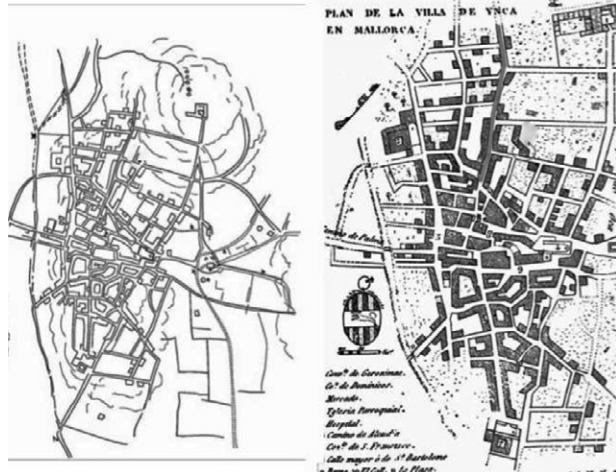


Figura 1. Plànols d'Inca elaborats per Jeroni de Berard el 1790 i Sebastià Sans el 1808.

Podem preveure la hipòtesi que, en aquest període de canvi de segle XVIII a XIX, les teules pintades podrien trobar-se amb facilitat a molts dels edificis que formaven part del nucli d'Inca, però que difícilment les podríem veure en construccions posteriors a aquestes dates. Si tenim en compte que les teules pintades no són elements aïllats, sinó que es troben integrades a un edifici, la seva supervivència va lligada a la continuïtat de l'immoble en el qual han estat ubicades. Si consideram les grans transformacions urbanístiques que han tingut lloc a Inca al llarg de tot el segle XX, observarem com el nucli urbà ha deixat de ser una vila tradicional amb el predomini d'habitatges lligats a l'arquitectura popular mallorquina. Això ha suposat, d'una banda, la desaparició d'un gran nombre d'aquests edificis que foren substituïts per altres arquitectures de caràcter i plantejament més modern. D'altra banda, hem de tenir present que, tot i que hagin arribat fins als nostres dies exemples d'edificis de caràcter popular, la majoria d'aquests han patit importants modificacions que han alterat el seu aspecte original. Com a conseqüència la major part de les teules pintades que s'ubicaven a Inca han desaparegut.

4. CAS CATALÀ, UNA NOVA TROBALLA

Cas Català és un dels immobles de caràcter popular més destacats d'Inca, el qual es troba ubicat al n. 20 del carrer del Comerç, espai d'on és l'edifici més antic de la zona. És concebut com a habitatge unifamiliar, que consta de semisoterrani, planta baixa i planta noble. El seu origen se situa en època medieval, període del qual encara conserva un arc. Ha patit importants reformes al llarg de la seva història, i en destaquen les d'època barroca. Pel que fa a la seva volumetria, podem ressenyar dos episodis rellevants. Un n'és l'afegitó de nivell superior a manera d'àtic, que augmenta l'altura de l'edifici. L'altre episodi a assenyalar és la partició que es feu de l'edifici, del qual es va segregar una part; s'observa com a conseqüència que el portal principal d'accés no es troba centrat a la façana, sinó desplaçat a l'extrem dret.¹⁰

L'interès i la singularitat de l'edifici en qüestió han fet que aquest hagi estat objecte d'inclusió en el Catàleg municipal de patrimoni, tant en la revisió de 2012 que està vigent actualment com a l'anterior de 1998, per la qual cosa es tracta d'un bé arquitectònic subjecte a un grau mínim de protecció. La fitxa corresponent a Cas Català (INC-D024)¹¹ preveu per a l'edifici una protecció de tipus B, fet que suposa un manteniment estructural d'aquest, tot i que permet adaptar-lo a altres usos.

Alhora en l'anomenada fitxa del Catàleg es preveu la possibilitat que l'edifici pugui disposar d'elements singulars, o bé a l'interior o bé a l'exterior, que es trobin ocults, motiu pel qual marca que qualsevol intervenció que es dugui a terme al casal requerirà d'un informe tècnic de patrimoni pertinent que aprovi la intervenció a realitzar, la qual haurà de comptar sempre amb el control arqueològic corresponent.

Sota aquestes exigències de control que marca el Catàleg, es va intervenir a l'edifici entre els mesos de novembre i desembre de 2018.¹² En concret es va dur a terme una actuació de substitució i reforç de la coberta, que va consistir en la retirada de l'estructura històrica existent fins al moment. Fou en el desmuntatge de la coberta quan de manera fortuïta es va produir de nou una nova troballa a Inca d'un conjunt de teules pintades.

10 Reus Planells, G. A. 2013; p. 164-165.

11 D. A. (2012). *Cas Català. Fitxa INC-D024 (A-110) del Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal d'Inca*. Ajuntament d'Inca: Inca; p. 402-407.

12 Rivas Llompart, M. 2019; p. 6.

Del casal de Cas Català es van recuperar un total de 50 teules pintades. A causa de les diferents altures que presenten els tres cossos que formen l'edifici, podem diferenciar en ell tres cobertes, una per a cada cos, les quals hem assenyalat i diferenciat com a coberta A, coberta B i coberta C. A la coberta A es van recuperar 37 teules, a la coberta C se'n van recuperar 13 i cap en la coberta B.¹³

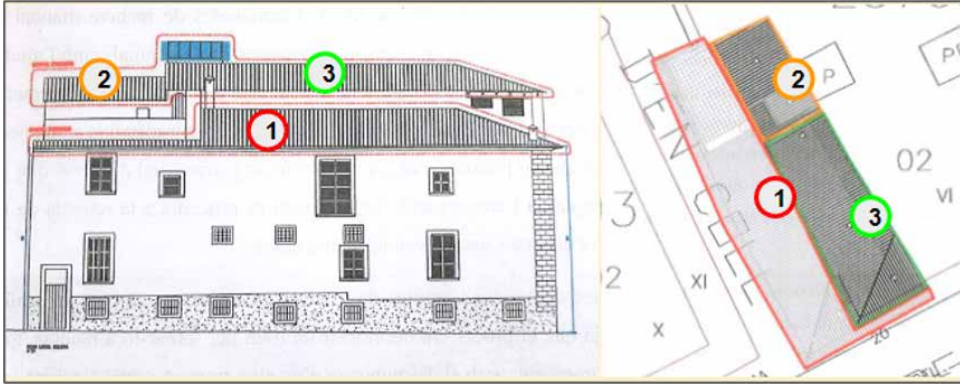


Figura 2. Alçat i plànol de l'edifici amb les tres cobertes. Elaboració pròpia a partir de J. Font, a través de M. Rivas.

En aquest cas les teules pintades no es trobaven ocupant l'espai habitual del voladís, sinó que estaven distribuïdes al llarg de tota la teulada, i per tant, sense ser visibles des del carrer o un altre lloc. Apareixen, doncs, sense seguir un ordre lògic, aquesta distribució indica clarament com les teules no es trobaven en el seu emplaçament original i que han estat reutilitzades d'una ubicació anterior –ens quedaria per aclarir si es tracta del mateix edifici o si bé provenen d'un altre.¹⁴

Un cop recuperat el conjunt de les 50 teules pintades, ens centrarem en el seu estat de conservació. En aquest punt val a dir que la ubicació que han tengut les teules al llarg de tot aquest temps els ha portat a un grau d'exposició i deteriorament molt més gran que si s'haguessin ubicat en el voladís, per exemple per la pasta o argamassa utilitzada per fixar-les a la coberta. Aquesta situació s'accentua de manera significativa en aquelles teules en què coincideix el costat que està pintat (ja sigui el còncav o el convex) col·locat de forma supina i on els agents orgànics s'han acumulat de manera molt evident.

Tot plegat fa que les teules ens hagin arribat en un estat de conservació regular per a algunes poques i dolent o molt dolent per a la resta. Un altre dels problemes que presenten quasi la totalitat de les teules és que es troben trencades. Com que no s'han pogut analitzar les teules *in situ*, no podem assegurar que

¹³ Rivas Llompart, M. 2019; p. 7-8.

¹⁴ Rivas Llompart, M. 2019; p. 43.



Figura 3. Exemple de l'estat de conservació en què es va recuperar una de les teules. Atria desconeguda, fons de l'Àrea d'Urbanisme d'Inca.

totes aquestes fractures puguin ser històriques; per tant, podem plantejar la possibilitat que algunes d'aquestes puguin ser recents i que s'hagin pogut produir a partir de la seva manipulació durant la seva retirada o custòdia.

Pel que fa a la iconografia que es reproduïx a les teules recollides, aquesta s'ha hagut d'analitzar a partir de l'estat en què es trobaven les teules just després de la troballa, sense que haguessin estat objecte de cap mena d'intervenció de neteja o restauració, per la qual cosa els elements representats no sempre es poden apreciar amb el grau de detall esperat. En aquest punt podem assenyalar com trobam les pintures principalment a la part còncava, a 37 teules, tot i que a 13 d'elles apareix a la part convexa.



Figura 4. Exemple de dues de les teules pintades recuperades en què es poden reconèixer els motius representats d'una dona i un ca. Atria desconeguda, fons de l'Àrea d'Urbanisme d'Inca.

Els motius representats són diversos, tot i que per l'estat en què es troben les teules cap d'ells es conserva complet. Així i tot, podem establir tres grups atenent al grau d'identificació dels motius. El primer grup és el més nombrós, està format per un total de 40 teules que conserven fragments, però que no permeten identificar el motiu que s'hi representava. Un segon grup, molt menys nombrós, està integrat per 6 teules que conserven fragments que sí que ens permeten intuir

els motius representats. Finalment, el tercer i darrer grup el formen solament 4 teules, que conserven clarament el motiu, en concret representen un home, un àngel (tal volta també podria ser una dona), un ca i elements florals. Volem

destacar en aquest punt la curiositat del fet que es representi el motiu del ca a Inca, tenint en compte que forma part de l'escut de la ciutat i per les similituds que presenta el ca representat a la teula amb el ca llebrer.

Pel que fa a la qualitat tècnica del conjunt analitzat, es pot afirmar que és el que conserva –en el cas d'Inca– els millors exemples a escala d'execució. Si bé no deixa de ser una mà grollera, s'hi observa una gran qualitat, en especial en el treball dels detalls, les ombres o els intents de crear profunditat o escenografies on ubicar les figures. També podem fer constar aquesta qualitat en l'ús del color, en algunes teules trobam que, més enllà del color vermellós característic, també es fa especial ús del negre. Si bé no en coneixem ni en podem atribuir l'autoria, sí que podem concloure que no es tracta d'una mà professional i que alhora va participar més d'una persona en la seva execució, ja que no tots els exemples analitzats tenen el mateix resultat tècnic.

5. LA PROTECCIÓ D'AQUEST PATRIMONI

Si bé actualment no existeix especial esment a l'illa sobre la protecció d'aquest patrimoni popular, podem destacar a tall d'exemple algunes teules pintades inventariades a finals dels anys vuitanta que han desaparegut. Així tot sí que podem esmentar alguns casos en què aquests elements es troben degudament catalogats i conservats com a béns patrimonials. Fornalutx n'és un cas paradigmàtic.¹⁵

A Inca un podria pensar que al referir-nos a un patrimoni d'aquest valor, singularitat i escassetat, hauria d'haver estat objecte d'especial cura i respecte. Però, val a dir que aquest no ha gaudit, ni gaudeix, al dia d'avui de l'atenció merescuda. S'observa com les mesures preses fins al moment són més aviat aïllades i responen més a actuacions concretes que no pas a un plantejament general.

La protecció de les teules pintades en cas d'Inca es concreta i recull en el Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni històric del terme municipal d'Inca, conegut com a Catàleg municipal de patrimoni. El Catàleg és l'element que aplega els béns patrimonials principals del terme municipal i els atorga un grau concret de protecció, el que actualment es troba en vigor fou aprovat l'any 2012. Pel que fa a la redacció dels apartats introductoris i generals del Catàleg, en cap d'aquests es fa referència específica a les teules pintades d'Inca. Tal volta aquesta escassa atenció cap a les teules vengui justificada per la falta d'estudis previs sobre el tema tractat pel que fa a Inca, recordem que el primer estudi referit al municipi no apareix fins al 2012.

¹⁵ Matheu Vaquer, C. I. 2013; p. 4.

Al marge dels apartats generals, hem de fer menció de les fitxes de protecció individualitzades per a cada un dels béns recollits en el Catàleg. De totes les que apareixen en el Catàleg, sols una d'elles, la referida en el cas abans esmentat i estudiat per F. Tugores, apareixen recollides i protegides les teules com un element especial i significatiu. En aquest cas la seva protecció mai s'entendrà ni es plantejarà com a elements particulars o aïllats, sinó que sempre estarà condicionada a la seva dependència arquitectònica i a la protecció de l'edifici en el qual es trobin.

En el cas concret de Cas Català, com ja s'ha exposat a l'apartat anterior, no disposava a la seva fitxa d'una protecció concreta referida a les teules, clar, ja que no es coneixia la seva existència. Però sí que s'establien unes pautes d'actuació concretes a l'hora d'intervenir en l'edifici. Aquest plantejament respon a la necessitat de supervisar les tasques executades a l'immoble i a establir, si escau, nivells específics de protecció per a elements ocults que es puguin descobrir durant els treballs d'intervenció fets, tal com va ocórrer en el present cas analitzat.

Seguint les pautes del Catàleg, la intervenció havia de constar d'un control arqueològic alhora que havia de disposar del vistiplau d'un responsable tècnic en patrimoni recollit en un informe. Llavors els responsables arqueològics que actuaven com a tècnics en aquest procés van haver de decidir com actuaven amb relació al conjunt de teules pintades recuperat, és a dir, avaluar els seus valors, establir si aquests eren suficients o no per a la seva protecció i, si escau, un nivell de protecció adient.

En vista dels béns recuperats i de l'informe final d'intervenció elaborat per part dels responsables, s'observa com s'ha produït una aposta clara per la documentació del procés i de les teules recuperades que no pas una voluntat proteccionista cap a aquestes. És a dir, l'informe en qüestió serveix principalment, si no quasi exclusivament, per deixar constància de la troballa de les teules i no pas com un element que pugui afavorir el seu coneixement o contribuir a la seva protecció.

La intervenció duita a terme a Cas Català ha permès treure a la llum el conjunt esmentat, d'un total de 50 teules. Però, un cop recuperades, ni les actuacions realitzades ni l'informe en qüestió donen instruccions clares sobre com actuar al respecte, ja que no s'estableix un protocol a seguir. S'aposta per no reintegrar les teules a la coberta (o al voladís) de l'edifici i cedir aquest material en custòdia de la família propietària de l'immoble.

6. CONSIDERACIONS FINALS

Per acabar amb aquesta comunicació, i a partir de tot l'exposat fins al moment, presentam unes breus consideracions finals sobre el tema abordat, ja que, en tractar-se d'una primera aproximació sobre el tema, no ens permet treure conclusions categòriques. Aquestes consideracions les hem agrupat en tres nivells, l'artístic, l'històric i el patrimonial, i les recollim a continuació:

a) A escala **artística**. Si bé en el cas d'Inca es conserven pocs exemples de teules pintades, a partir d'una anàlisi comparada entre elles, podem remarcar que les peces del conjunt de Cas Català són les de major qualitat tècnica. Podem destacar algunes teules pel seu treball en els detalls, l'ús de colors o escenografies.

b) A escala **històrica**. A la llum dels casos documentats a Inca fins al moment, i en relació amb els exemples d'arquitectura popular conservada al nucli de la ciutat, ens resulta possible teoritzar sobre la possibilitat que les teules pintades a Inca no fossin elements aïllats, sinó que es tractàs d'una manifestació plenament consolidada. Assenyalam el creixement urbanístic del segle XX, que va suposar la substitució de l'arquitectura tradicional donant pas a contemporània (atenent-nos a criteris de modernitat, comoditat o gustos) com la causa principal de la desaparició d'aquests béns patrimonials.

c) A escala **patrimonial**. Aquest apartat es pot resumir anunciant que, respecte a les teules pintades, hi ha una falta de conscienciació molt gran en la seva valoració com a béns patrimonials. Aquest dèficit de valoració cap a les teules pintades es manifesta a dos nivells diferents; d'una banda, l'institucional i, d'altra banda, el social.

Pel que fa a la part social, les teules pintades han passat pel gran públic com unes grans desconegudes. A vegades s'han destruït, retirat o reubicat d'edificis seguint únicament criteris sobre de modes o gustos dels seus propietaris. Per altra banda, amb relació al nivell institucional, i en especial centrat en el cas d'Inca, fan falta protocols i directrius d'intervenció en aquest patrimoni més clars. Pel que fa al Catàleg, seria recomanable plantejar la seva revisió, ja que aquest presenta un seguit de debilitats estructurals que no afavoreixen una adequada gestió de les teules pintades com a béns patrimonials.

En el cas de la troballa concreta de Cas Català, podem concloure aquí com la seva gestió no ha estat del tot oportuna. Veim com l'informe tècnic no resulta un instrument del tot suficient, aquest se centra a documentar la descoberta, però de manera molt superficial sense classificar ni catalogar cada una les teules pintades recuperades, alhora que entrega la seva custòdia a la

família propietària de l'immoble, sense tenir en compte que no es tracta de professionals i sense aportar-los cap classe d'instruccions. En aquest punt val a dir que, més enllà del moment puntual de la troballa, no existeix supervisió ni vigilància cap a aquest patrimoni. Per altra banda, es pot fer constar que les actuacions duites a terme fins al moment no han suposat cap intervenció específica sobre les teules, les quals requereixen tasques bàsiques de neteja i restauració.

7. AGRAÏMENTS

Volem dedicar unes breus línies finals d'agraïment a aquelles persones que d'una forma o una altra ens han fet arribar de manera desinteressada la seva ajuda per a la realització de la present comunicació: Catalina Mairata, Miquel Pieras i Toni Pons.

REFERÈNCIES

Bibliografia

- Andreu Galmés, J. 2008. Arquitectura tradicional a les Balears. El Gall Editor: Pollença.
- Bonnin Casellas, J. J. 2008. "Les teules pintades de Sineu, un misteri al pla de Mallorca", Revista Caramella, n. 18. Associació Caramella: Prats de Lluçanès.
- Castaldo París, L. 2009. "Les teules pintades, un patrimoni important", III Jornades d'Estudis Locals. Ajuntament de Sóller: Sóller.
- Matheu Vaquer, C. I. 2013. Teules pintades a Mallorca, el cas de Sóller. Universitat de les Illes Balears: Palma.
- Matheu Vaquer, C. I. i Pinya Florit, J. 2010. "Les teules pintades de Can Xoroi a Fornalutx", IV Jornades d'Estudis Locals. Sóller.
- Reus Planells, G. A. 2013. "L'art gòtic a Inca. L'arquitectura civil", XIV Jornades d'Estudis Locals. Ajuntament d'Inca: Inca.
- Sastre Morro, M. i Mateu-Morro, B. J. 2015. "Les teules pintades a Inca, una nova troballa", XVI Jornades d'Estudis Locals. Ajuntament d'Inca: Inca.
- Tugores Truyol, F. 2012. "Teules pintades a Inca (Mallorca): un primer cas documentat", XIII Jornades d'Estudis Locals. Ajuntament d'Inca: Inca.

Documentació

D. A. 2012. *Cas Català. Fitxa INC-D024 (A-110) del Catàleg d'elements d'interès artístic, històric, ambiental i patrimoni arquitectònic del terme municipal d'Inca*, Ajuntament, Inca.

Rivas Llompart, M. 2019. *Informe final del control arqueològic en relació amb el projecte d'intervenció arqueològica subsidiari al projecte de substitució de coberta en habitatge unifamiliar al c/ Comerç n. 20*, Inca.